

ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรี

โดย

กัญญา อื้อประเสริฐ
เกษร แสนสุวรรณ

หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม

2549

ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรี

โดย

กัญญา อ้อประเสริฐ
เกษร แสนสุวรรณ

ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก
หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยศิลปากร
นครปฐม
2549

ชื่อหนังสือ : ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรี

ผู้จัดทำ : กัญญา อื่อประเสริฐ
เกษร แสนสุวรรณ

ผู้จัดพิมพ์ : ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์
สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีที่พิมพ์ : 2549

ปก : งามน จันทนากร

คำนำ

ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรีเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนสมัยโบราณได้นำเอาหยวกกล้วย ซึ่งเป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์สำหรับตกแต่งในงานมงคลและงานอวมงคลต่างๆ โดยสามารถรังสรรค์ให้เกิดเป็นผลงานศิลปะที่งดงามได้ แม้ว่า ผลงานที่สร้างจากหยวกไม่คงทนถาวรและไม่ปรากฏหลักฐานเป็นมรดกตกทอดสืบต่อมา แต่การแทงหยวกก็มีผลในด้านจิตใจอยู่ไม่น้อย ในสมัยอดีต การแทงหยวกเป็นงานที่คนในท้องถิ่นได้มาร่วมแรงร่วมใจทำด้วยแรงศรัทธาต่อผู้ที่เป็นเจ้าของงาน หรือเป็นการระลึกถึงบุญคุณของผู้วายชนม์ ซึ่งส่วนมากเป็นพระภิกษุที่คนให้ความเคารพนับถือ ดังนั้น ผู้ที่มาแทงหยวกจึงทำกันสุดฝีมือ มีการประกวดประชันกันในเชิงฝีมืออย่างเต็มที่ ผู้ที่ทำก็มีความสุขในการทำ ผู้ที่ได้มาชมก็ประทับใจกับฝีมือที่ประณีตงดงาม

ปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ความนิยมในศิลปะประเภทนี้ น้อยลง เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ ศิลปะการแทงหยวกอาจสูญสลายไปหากไม่มีการสืบทอดและเผยแพร่ความรู้ให้แก่อนุชนคนรุ่นหลัง ศูนย์ข้อมูลภาคตะวันตกจึงได้พยายามศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล เพื่อเก็บบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อการศึกษาสืบต่อไป

กันยา อ้อประเสริฐ
เกษร แสนสุวรรณ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	1
สารบัญ	2
กิตติกรรมประกาศ	3
บทนำเรื่อง	4
ประเพณีการทำศพของเพชรบุรี	5 - 9
- เมรุลอยแบบต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี	5 - 9
การแทงหยวกของเพชรบุรี	9 - 11
ช่างแทงหยวกเพชรบุรี	12
- ช่างแทงหยวกชั้นครู	13 - 18
กระบวนการแทงหยวก	19 - 23
- เครื่องมือที่ใช้ในการแทงหยวก	19
- วัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก	20 - 21
- การไหว้ครูก่อนการแทงหยวก	22
- การเตรียมหยวก	23
การแทงหยวก	24
- ส่วนประกอบของการแทงหยวก	24 - 28
- การตกแต่งหยวกด้วยการแรลลายและการย้อมสี	29 - 30
- การประกอบหยวก	31 - 33
- การประกอบเชิงตะกอน	34
- การตกแต่งเชิงตะกอนด้วยหยวก	35 - 38
- การเตรียมเครื่องสดและการประดับล่องถุน	39 - 40
- ล่องถุนเมรุ	41
- ผลงานแทงหยวกของช่างเพชรบุรี	43 - 47
การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแทงหยวก	48 - 49
- การแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้ในโอกาสต่างๆ	49 - 53
บรรณานุกรม	54

กิตติกรรมประกาศ

งานชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลจากบุคคลหลายท่าน
ต่อไปนี้เป็นผู้จัดทำจึงใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

อาจารย์ประสม สุสุทธิ
ครูเยี่ยม คล้ายนาค
ครูหอม วงศ์ทองดี
อาจารย์จำลอง บัวสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุนันท์ นิลพงษ์
คุณชลิต พงษ์เศวต
คุณป. มหาพันธ์
อาจารย์แสงอรุณ เขี้ยววงษ์บุญ

บทนำเรื่อง

ศิลปะการแทงหยวกเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษในด้านทัศนศิลป์ของไทย ซึ่งสามารถทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นผลงานต้องตื่นตื้นชื่นชมความงดงามอันมหัศจรรย์จากฝีมือของช่างแทงหยวก แม้ว่าวัสดุที่ใช้จะไม่คงทนถาวร หรือลวดลายไม่วิจิตรอลังการก็ตาม แต่การออกแบบลวดลาย การจัดช่องไฟ เป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิผล ลวดลายที่ใช้เป็นลายง่ายๆ แสดงถึงความอ่อนไหว ซึ้งซึ้ง และองอาจ กล้าหาญ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะชนิดนี้

ศิลปะการแทงหยวกเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยนำเอา กาบกล้วยมาฉลุลวดลายประดับตกแต่งในงานต่างๆ ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ได้แก่ งานบวช งานโกนจุก งานกฐิน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานพิธีทางศาสนา ทำบุญบวชแก่พระ วันออกพรรษา และงานศพ เป็นต้น การแทงหยวกและเครื่องสดนั้นเป็นงานศิลปะที่ประกวดประชันฝีมือกันมาก ถือว่าเป็นงานมีหน้ามีตา ส่วนมากจะเป็นงานใหญ่ๆ โดยเฉพาะงานศพพระสงฆ์ที่มีผู้เคารพนับถือมาก หรือศพดีในท้องถิ่น

การแทงหยวกมีอยู่ทั่วไปตามจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ เพชรบุรี อยุธยา อ่างทอง นครปฐม และนนทบุรี เป็นต้น ปัจจุบันมีน้อย เนื่องจากขาดช่างฝีมือ ซึ่งเป็นคนรุ่นเก่า สูงอายุ และเลิกทำไปในที่สุด เพราะขาดความนิยม รวมทั้งขาดการสืบทอดวิชา ปราภกฏว่าปัจจุบันยังมีอยู่ที่อำเภอบางกรวย และอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ที่จังหวัดกำแพงเพชร ยังมีอยู่ที่อำเภอนครชุม นครปฐมยังมีช่างอยู่ที่อำเภอสสามพราน และที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังพอหาดูได้จากอำเภอท่าชนะ พุนพิน และอำเภอเวียงสระ เป็นต้น ส่วนที่จังหวัดเพชรบุรีได้มีการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะประเภทนี้อย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มช่างฝีมือนำโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ

ประเพณีการทำศพของเพชรบุรี

เพชรบุรีมีธรรมเนียมการจัดทำเมรุเผาศพแตกต่างไปจากที่อื่น เพราะมีการตั้งเมรุคล้ายพิธีในราชสำนัก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชาวเพชรบุรีเป็นผู้มีฝีมือและรักในการช่าง ตลอดจนมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ปฏิบัติมานานจนเป็นธรรมเนียมนิยมสืบทอดกันมา ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงมีพระบรมราชานุญาตให้สืบสานธรรมเนียมการจัดเมรุต่อไปตราบมาจนถึงปัจจุบัน การจัดทำเมรุแต่ละงานมีความสวยงามและลงทุนลงแรงมาก โดยเฉพาะเมรุของเจ้าคณะจังหวัดหรือเจ้าอาวาสที่ชาวเพชรบุรีเคารพนับถือมาก หรือเมรุของศพดีในท้องถิ่น สมัยก่อนเมื่อมีงานศพสำคัญๆ ก็จะมีการชุมนุมช่างฝีมือที่มีชื่อเสียงจากหลายสำนักของเพชรบุรี ตัวเมรุจะมีการประดับประดาด้วยหยวกที่สลักลายและเครื่องสดต่างๆ เมื่อเผาก็ยังมีการจุดดอกไม้เพลิง พลุ ตะไล ไฟพะเนียง และมีมหรสพต่างๆ

เมรุลอยของจังหวัดเพชรบุรีในแบบต่าง ๆ

เมรุวัดยาง

งานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวงศาจารย์ อดีตเจ้าอาวาสวัดยาง และอดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
พระครูวิบูลวชิรสาร (ทุเรียน) อดีตเจ้าอาวาสวัดลักษณารามออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง

พฤษภาคม 2530

เมรุวัดเกาะ

เมรุลอยงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมรัตนดิลก อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี
และอดีตเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุวรวิหาร
ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 8 พฤษภาคม 2548

เมรุลอยงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่เก็บ พงษ์เศวต ณ วัดคงคารามวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี
วันที่ 3 ธันวาคม 2548

เมรุลอยงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมชอน พวงมาลัย ณ วัดบันไดทอง จังหวัดเพชรบุรี
วันที่ 12 มีนาคม 2548

การแทงหยวกของเพชรบุรี

การแทงหยวกเป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญและใช้สมาธิอย่างสูง ช่างที่แทงหยวกต้องเป็นช่างที่มีฝีมือเพราะไม่มีการวาดลวดลายหรือร่างภาพบนหยวก ช่างต้องจดจำแบบแผนของลายที่จะฉลุลงไปบนหยวกได้อย่างแม่นยำ ลวดลายที่นำมาใช้ ต้องเหมาะสมกับประเภทของงานและเหมาะสมกับการทำงานด้วย นอกจากนี้ ยังต้องรีบทำให้เสร็จโดยเร็วเนื่องจากหยวกกล้วยเหี่ยวเน่าได้ง่าย จะคงรูปอยู่ได้ประมาณ 1-2 วันเท่านั้น ดังนั้น ช่างแทงหยวกจึงต้องทำงานให้เสร็จภายในวันเดียว คือ ถ้าทำในเวลาเช้าจะใช้งานช่วงบ่าย หรือทำกลางคืนก็จะใช้ในวันรุ่งขึ้น จึงต้องมีผู้ช่วยหลายคนคอยช่วยเหลือ แบ่งงานกันทำ ต้องมีการกำหนดแผนงานที่ดี ต้องคำนวณว่าจะใช้หยวกยาวเท่าใด ใช้หยวกกี่ชิ้น แต่ละชิ้นฉลุลวดลายอะไร มีการจำแนกหยวกไว้เป็นประเภท ไม่ปะปนกัน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และป้องกันความผิดพลาด เพราะในการใช้งานแต่ละเมรุต้องใช้หยวกประมาณ 80 – 90 ชิ้น ช่างแทงหยวกจะนำหยวกที่ฉลุแล้วมาประดับเชิงตะกอน เพื่อเป็นตัวชะลอไฟไม่ให้ไหม้ส่วนอื่น ๆ ส่วนตัวล่องถูด้านติดกับลูกโกศนั้นจะประดับเครื่องสด ระหว่างที่ช่างกำลังแทงหยวกนี้ มักมีคนมาดูมากกว่าต่องานเสร็จแล้วเสียอีก เนื่องจากได้เห็นฝีมือช่างขณะทำงานได้อย่างชัดเจน ทั้งลีลา ท่าทาง และกลวิธีแกะสลักลวดลายต่างๆ

ช่างกำลังแทงหยวก

ลีลาของช่างแทงหยวก ช่างต้องมีความแม่นยำในตัวลาย เพราะจะไม่มีเครื่องจักรกลดลยลงบนหยวกก่อน มีดจะพริ้วไปตามมือเป็นจังหวะอย่างน่าชม

หยวกที่แทงเสร็จแล้ว ยังไม่ได้เลาะส่วนที่เป็นพื้นลาขออก

ช่างแทงหยวกเพชรบุรี

ในสมัยก่อน ช่างแทงหยวกที่เพชรบุรีมีมากมาย ใครๆก็แทงหยวกได้ ย้อนหลังจากปี พ.ศ. 2480 ลงมา เจ้าอาวาสวัดในเพชรบุรีแทงหยวกเป็นทุกคน เมื่อไปงานศพได้ก็มักจะพก มีดแทงหยวกติดตัวกันไปด้วยเพื่อช่วยกันแทงคนละลาย สองลาย แล้วคนประกอบเมรุก็จะเอา หยวกที่หลายคนช่วยกันแทงมาประกอบกันตกแต่งเมรุ ในงานศพใหญ่ๆ โดยเฉพาะงานศพ ของพระสงฆ์อันเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในท้องถิ่น ได้มีช่างฝีมือหลายแขนงมาร่วมแรง ร่วมใจกันจัดเตรียมงาน ซึ่งรวมทั้งช่างแทงหยวกและช่างแกะสลักเครื่องสดด้วย ต่างก็ได้แสดง ฝีมือประกวดประชันกันอย่างเต็มที่

ปัจจุบัน ช่างแทงหยวกรุ่นเก่าของเพชรบุรีทยอยหมดไปตามอายุและกาลเวลาเนื่องจาก ขาดการสืบทอด ยังคงเหลือกลุ่มอนุรักษ์การแทงหยวกที่นำโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ ที่มี ชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง

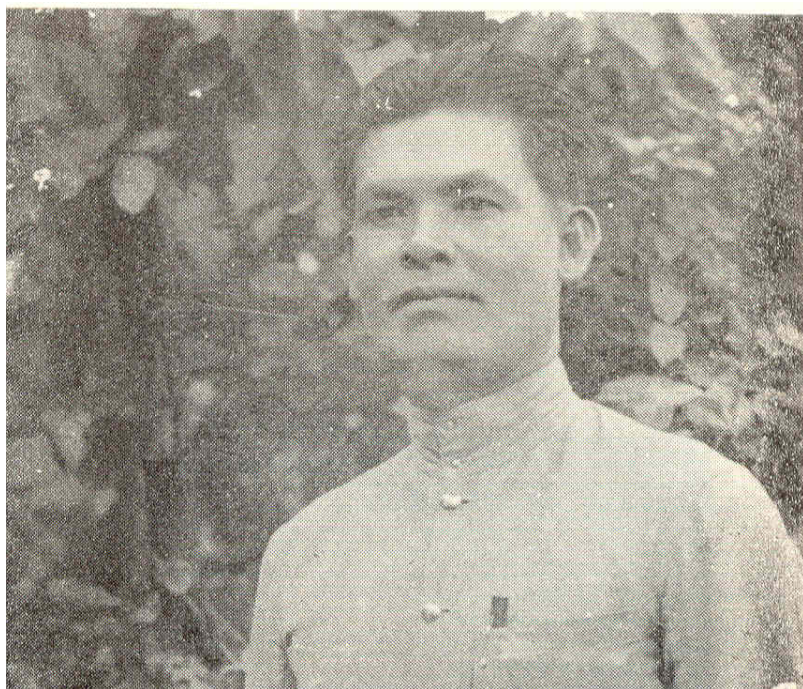

ช่างแทงหยวกสมัยก่อน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์

ช่างแทงหยวกชั้นครู

อาจารย์พิน อินฟ้าแสง

อาจารย์พิน อินฟ้าแสงเป็นช่างเขียนและช่างปูนปั้นชั้นครูท่านหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี เกิดเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2438 ที่บ้านหน้าวัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรคนเดียวของนายผ่อง และนางพงษ์ อินฟ้าแสง บิดาเสียชีวิตตั้งแต่อายุได้ 5 ขวบ เริ่มเรียนหนังสือเมื่ออายุ 6 ขวบ จนจบชั้นมูลสามซึ่งเป็นการศึกษาชั้นสูงสุดของโรงเรียนประถมศึกษาในสมัยนั้น ท่านมีนิสัยรักการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และยังได้เรียนรู้งานช่างจากครอบครัว และจากวัดมหาธาตุเมื่อครั้งไปบวชเรียนถึง 7 ปี ได้แก่ การทำอาหารคาวหวาน การถักโครเชต์ มีความสามารถสูงในเรื่องงานฝีมือทุกชนิด การเย็บปักถักร้อย การแทงหยวกและการแกะสลักเครื่องสด รวมทั้งการประดิษฐ์ดอกไม้สดดอกไม้แห้ง และได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือแกะสลักได้งดงาม งานที่ทำบ่อยคือการแทงหยวก แต่เนื่องจากศิลปะประเภทนี้มีอายุสั้น ไม่ยั่งยืน จึงไม่ปรากฏหลักฐานสำหรับบอวอดฝีมือสืบต่อมา

อาจารย์พิน อินฟ้าแสงมีผลงานปูนปั้นที่มีชื่อเสียงปรากฏอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์หลายแห่ง และมีความสามารถในด้านวรรณกรรมอีกด้วย ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2515 รวมอายุได้ 77 ปี

อาจารย์ประสม สุสุทธิ

อาจารย์ประสม สุสุทธิ เป็นหัวหน้ากลุ่มอนุรักษ์แทงหยวกของเพชรบุรี ปัจจุบันอายุ 85 ปี เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2465 เป็นบุตรของนายประเสริฐ และนางทองดี สุสุทธิ เป็นบุตรคนโต มีพี่น้องรวม 8 คน เป็นชาวเพชรบุรีโดยกำเนิด ภรรยาชื่อ นางพนอ สุสุทธิ มีบุตรชายล้วน 8 คน ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ 1 ถนนบันไดอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีความสามารถทางด้านศิลปะเพราะมีความสนใจศึกษาและฝึกหัดแต่เยาว์วัย เคยศึกษาศิลปะกับพระอาจารย์จันทร์ ศุภโร วัดเขาวัง ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์เป่า วัดพระทรงปรมาจารย์ทางด้านศิลปะไทย อาจารย์ประสม สุสุทธิ ได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรีในโอกาสและสถานที่ต่างๆ

อาจารย์ประสม สุสุทธิ มีผลงานดีเด่น ได้รับการยกย่อง ได้รับโล่รางวัลและประกาศเกียรติคุณเชิดชูเกียรติในระดับประเทศ และระดับจังหวัดหลายรางวัล ได้รับคัดเลือกเป็นบุคคลดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ ประจำปีภาคกลางตอนล่าง 24 จังหวัด จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ สายศิลปกรรมและศิลป์ประยุกต์ ในปีการศึกษา 2537 ผลงานที่สำคัญที่สุดในชีวิต คือได้มีโอกาสถวายการแทงหยวกตกแต่งพระจิตกาธาน ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง

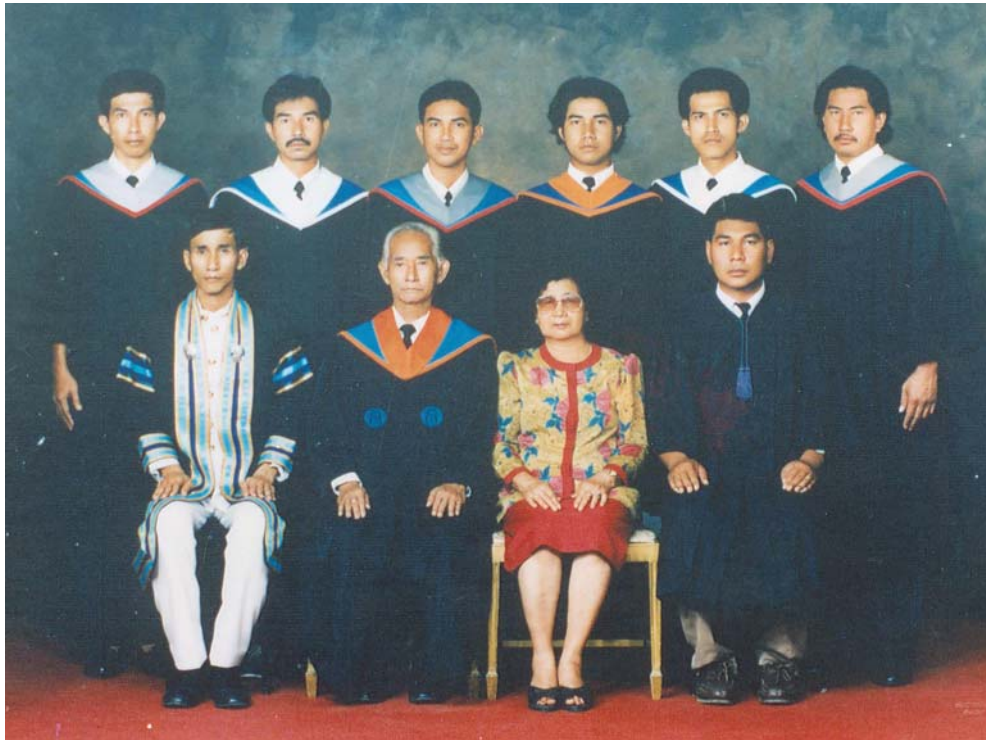
ปัจจุบัน อาจารย์ประสม สุสุทธิได้ตั้งกลุ่มอนุรักษ์การแทงหยวกขึ้น รับงานภายใน จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดอื่นๆ โดยที่ในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัวและต่างคนก็มี อาชีพประจำอยู่แล้ว เมื่อมีงานก็จะนัดรวมตัวมาทำร่วมกัน ขณะนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป สมาชิกในกลุ่มมี 2 คณะ ตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ได้แก่

คณะช่างแทงหยวก ประกอบด้วย อาจารย์ประสม สุสุทธิ ครูเลี่ยม เครือนาค ครูหอม วงศ์ทองดี ครูพิษณุ สุสุทธิ ครูสงกรานต์ สุสุทธิ ครูศานิต สุสุทธิ ครูจักรี สุสุทธิ และ ครูวิริยะ สุสุทธิ

คณะช่างเครื่องสด ประกอบด้วย ครูพนอ สุสุทธิ ครูสาตี แสนสุด ครูสมพงษ์ สุสุทธิ ครูพรรณี สุสุทธิ ครูศานิต สุสุทธิ และครูดวงจันทร์ สุสุทธิ

กลุ่มช่างแทงหยวกและช่างประกอบเครื่องสดของเพชรบุรี

ครอบครัวช่างแทงหยวก

ครอบครัวของอาจารย์ประสมประกอบด้วยภรรยา ซึ่งเป็นช่างเครื่องสด และบุตรชายทั้ง 8 คน
ซึ่งได้สืบทอดการแทงหยวกและมีฝีมือเป็นที่ยอมรับทุกคน

ครูเลี่ยม เครือนาค

ครูเลี่ยม เครือนาค เป็นช่างแทงหยวกชั้นครูของเพชรบุรีผู้หนึ่ง ปัจจุบันอายุ 78 ปี เกิดวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2472 ที่บ้านสามะโรง ตำบลสามะโรง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรของนายเฟื่อน และนางแก้ว เครือนาค สมรสกับนางสมบุรณ์ เครือนาค ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 68/1 หมู่ 1 ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ครูเลี่ยมมีความสนใจศิลปะตั้งแต่เยาว์วัย เมื่ออายุได้ 14 ปี เริ่มสนใจลายไทย จึงได้ฝึกเขียนพร้อมทั้งฝึกแทงหยวกไปด้วย โดยมีพระครูปัญญาวัชรโสภณ วัดพระรูป และพระอาจารย์เป้า วัดพระทรง เป็นผู้สอน ในปี พ.ศ. 2490 จบการศึกษาชั้นมัธยมต้นจากโรงเรียนการช่างเพชรบุรี เป็นครูโรงเรียนการช่างมหาชัย สมุทรสาคร อยู่ 1 ปี จึงไปประกอบอาชีพที่กรุงเทพฯ เป็นช่างแกะสลักเครื่องเงิน ต่อจากนั้น จึงกลับมาประกอบอาชีพที่เพชรบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 ครูเลี่ยมได้ปฏิบัติภารกิจอย่างจริงจัง โดยร่วมกับคณะทำงานอนุรักษ์การแทงหยวกของอาจารย์ประสม สุสุทธิ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 จนถึงปัจจุบัน ได้เป็นวิทยากรพิเศษสาธิตการแทงหยวกที่สถานศึกษาหลายแห่ง และได้ร่วมกิจกรรมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ตลอดมา รวมทั้งได้ร่วมกับคณะของอาจารย์ประสม สุสุทธิ ถวายการแทงหยวกตกแต่งบนพระจิตกาธาน ในงานถวายพระเพลิงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีด้วย

ครูหอม วงศ์ทองดี

ครูหอม วงศ์ทองดี เป็นช่างแทงหยวกชั้นครูคนหนึ่งของเพชรบุรี ปัจจุบันอายุ 73 ปี เกิดวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2477 ที่หมู่ 7 ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นบุตรของนายชื่น วงศ์ทองดี และนางเปี่ยม วงศ์ทองดี มีภรรยา 2 คน คือ นางผัน วงศ์ทองดี และนางไสว วงศ์ทองดี มีบุตรรวม 4 คน ปัจจุบันมีอาชีพเลี้ยงวัว

ครูหอมเริ่มการศึกษาที่โรงเรียนวัดหนองบัว ได้ฝึกฝนการแทงหยวกจากหลวงพ่อพุด เจ้าอาวาสวัดโรงเข้ ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน ตั้งแต่อายุ 15 ปีเป็นต้นมา นอกจากนี้ก็ได้บิดาเป็นครูสอนการแทงหยวกด้วย ครูหอมได้อุปสมบทเมื่อมีอายุได้ 20 ปีที่วัดโรงเข้ โดยบวชอยู่ 5 พรรษา ระหว่างนี้ได้ช่วยงานหลวงพ่อพุดรับงานสร้างเมรุ แทงหยวก นอกจากนี้มีความสามารถในการแทงหยวกแล้ว ครูหอมยังรับงานตัดเมรุ ประกอบลูกโกศ เขียนลาย และตอกกระดาษ ครูหอมมีบุตรที่สืบทอดงานช่าง 1 คน คือ นายสุพจน์ วงศ์ทองดี จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ปัจจุบันรับราชการเป็นครูอยู่ที่จังหวัดนนทบุรี มีฝีมือในด้านการแทงหยวกและสามารถตอกกระดาษได้

ปัจจุบัน ครูหอม วงศ์ทองดีอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 54 หมู่ 7 ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี รับงานตัดลูกโกศและแทงหยวกของตนเอง และ ร่วมงานในกลุ่มช่างแทงหยวกของอาจารย์ประสม สุธุทธิ ด้วย

กระบวนการแทงหยวก

ช่างแทงหยวกมีเวลาจำกัดในการทำงาน เนื่องจากหยวกกล้วยเป็นวัสดุไม่คงทน และ จะเหี่ยวเน่าได้ง่าย จึงต้องมีการวางแผนการจัดการที่ดี เพื่อจะได้ทำงานได้รวดเร็ว เสร็จตาม กำหนดเวลา และต้องมีผู้ช่วยหลายคน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามความถนัดของแต่ละคน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้งานมีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการแทงหยวก

เครื่องมือที่ใช้ในการแทงหยวก ได้แก่ มีดแทงหยวก และ มีดแรลลาย *มีดแทงหยวก* มีใบมีดเรียวยาว ประมาณ 5-6 นิ้ว ปลายแหลม มีคมรอบด้าน อ่อนตัวได้ ด้ามกลม เวลาแทงหยวกจะพลิ้วไปตามมือช่าง ทำให้ลวดลายอ่อนช้อยงดงาม *มีดแทงหยวก* จะต้องมีความคมอยู่เสมอ มิฉะนั้นจะทำให้เส้นที่ได้ขาดความคม แนวการฉลุลายจะไม่ตรงเป็นแนวเดียวกัน ช่างจึงต้องลับมีดอยู่เสมอ ส่วน *มีดแรลลาย* จะมีใบมีดสั้น ใช้สำหรับกรีดหยวกที่แทงลายแล้ว ให้เป็นรอย เพื่อให้ติดสีที่จะย้อมในภายหลัง นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือที่ใช้ประกอบในการแทงหยวกอื่นๆ ได้แก่ เลื่อย มีดโต้ สำหรับตัดต้นกล้วย ต้นไผ่ จักตอก และ ค้อน ตะปู สำหรับประกอบโครงแบบที่จะวางหยวก

มีดแทงหยวกประจำตัวของช่าง มีหลายอันสับเปลี่ยนกัน และสามารถซ่อมปลายได้

มีดแทงหยวก และ มีดแรลลาย

วัสดุที่ใช้ในการแทงหยวก

1. หยวกกล้วย

การเลือกต้นกล้วยที่นำมาใช้ในการแทงหยวกนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถ้าเลือกหยวกไม่ดีแล้ว จะทำให้ผลงานที่ได้ไม่สมบูรณ์ ควรเป็นต้นกล้วยที่มีขนาดใหญ่ โตเต็มที่ และยังไม่ออกปลี มีลำต้นตรง สูงประมาณ 3 เมตรขึ้นไป โคนต้นมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20 เซนติเมตร เพราะจะได้หยวกที่ใหญ่ เมื่อแทงหยวกแล้วจะได้สายที่ชัดเจน นิยมใช้กล้วยตานี เพราะมีความเหนียว คงทน กาบใหญ่ ใบหนา ไม่มีใย หยวกจากกล้วยตานีจะทนอยู่ได้ถึง 24 ชั่วโมง ในขณะที่กล้วยชนิดอื่นจะเหี่ยวเฉาภายใน 10 ชั่วโมง ปกติกล้วยแต่ละต้นจะใช้หยวกได้ประมาณ 6-7 กาบเท่านั้น ดังนั้น การจะหาต้นกล้วยจำนวนมากที่มีขนาดใกล้เคียงกันจึงเป็นเรื่องลำบากที่สุดในกระบวนการแทงหยวก

ช่างใหญ่ไปเลือกหยวกเอง

ในภาพ อาจารย์ประสม สุสุทธิ และครูเลี่ยม เครือภาค ช่างแทงหยวกอาวุโสไปเลือกต้นกล้วยเอง เมื่อเลือกต้นกล้วยที่ต้องการได้แล้ว ก็ใช้เลื่อยๆออกจากลำต้น

2. กระดาษสี

กระดาษสีที่ใช้รองลายแทงหยวก เรียกกันว่า “กระดาษอังกฤษ” เป็นกระดาษสีต่างๆ มีหน้าเดียว ผิวมันคล้ายกระดาษตะกั่ว กระดาษชนิดนี้จะให้สีที่สดใสเป็นมันวาว ส่งผลให้ลวดลายปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เมื่อถูกน้ำแล้วกระดาษไม่ยุบยับ สีไม่ลอก ทนทาน

3. สีสำหรับย้อมหยวก

สีที่ใช้ย้อมหยวกทั่วไปนิยมสีผงที่ใช้ทำอาหาร นำมาละลายในน้ำร้อน ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วจึงนำไปย้อม สีที่นิยมใช้ ได้แก่ แม่สี คือ เหลือง แดง น้ำเงิน เครื่องใช้ในการย้อมสี ได้แก่ แปรง หรือกาบกล้วยที่นำมาตัดให้มีลักษณะคล้ายแปรง นอกจากนี้ บางครั้งใช้ปากกาสีน้ำสีกุหลาบ วาดลายเส้นแทนการย้อมสี เพื่อความรวดเร็วในการทำงาน และไม่ทำให้หยวกช้ำมาก

4. ดอก

ดอกเป็นวัสดุสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการร้อยรัดหยวกที่แทงลายแล้วประกอบเข้าด้วยกัน และยังทำหน้าที่ยึดชิ้นส่วนต่างๆ ให้ติดกับโครงแบบอีกด้วย เรียกว่า เช็ม ดอกเหลาจากไม้ไผ่ ความยาวประมาณ 60 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร ปลาย 2 ข้างเรียวแหลม

วัสดุอุปกรณ์สำหรับแทงหยวก :

ประกอบด้วย มีดแทงหยวก มีดแรลยา มีดโต้
กระดาษอังกฤษรองพื้นลาย แปรงทาสี สายวัด และ จักตอก

การไหว้ครูก่อนการแทงหยวก

ก่อนจะเริ่มแทงหยวก ต้องมีพิธีไหว้ครู เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ ที่ให้วิชาความรู้ก่อน ของที่ใช้ไหว้ครูประกอบด้วย ดอกไม้ ธูปเทียน น้ำ เหล้า บุหรี่ และอื่น ๆ ตามที่ช่างเห็นว่าเหมาะสม เครื่องมือช่างแทงหยวก อุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ รวมทั้งแผ่นหยวกที่แทงเป็นลายแล้วสำหรับไหว้ครู โดยช่างจะนำของทั้งหมดใส่ถาดรวมกัน ตั้งไว้บนโต๊ะ ใต้อ่างบริเวณที่แทงหยวก ช่างทุกคนต้องไหว้ครูและเครื่องมือก่อนทำงาน ถ้าเป็นงานใหญ่ จะต้องมีการไหว้ครู บายศรีปากชาม หัวหมู เครื่องกระยาบวช ครบตามประเพณีนิยมของการบูชาครู หากเป็นงานย่อย ก็ใช้สุรา และน้ำเปล่าเท่านั้น ถ้าไหว้ครูหลังเที่ยงก็จะมีเพียงสุรากับน้ำเปล่าเท่านั้น

เครื่องไหว้ครูของช่างแทงหยวก

การเตรียมหยวก

เมื่อได้ต้นกล้วยมาตามที่ต้องการแล้ว ตัดหัวทำยอดให้ได้ความยาวใกล้เคียงขนาดที่ต้องการ ลอกกาบออกทีละชั้นอย่างระมัดระวัง ลอกกาบส่วนนอกทิ้ง กาบรองลงมา เป็นสีเขียวนำไปใช้รองด้านในได้ ลอกกาบกล้วยไปจนเกือบถึงชั้นในสุด กาบกล้วยด้านในที่มีขนาดเล็กนำมาใช้แต่งเป็นเส้า หรือใช้ประกบกับโครงแบบเพื่อป้องกันไฟลามมาได้

เมื่อลอกกาบกล้วยได้ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว นำหยวกกล้วยที่มีขนาดใกล้เคียงกันเพราะลอกมาจากชั้นที่ใกล้เคียงกันมาวางซ้อนกันเป็นคู่ๆ นำมาตัดให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ ขนาดของหยวกต้องให้ได้ตามขนาดของโครงแบบซึ่งมี 2 แบบ คือ

ขนาดของเมรุลูกโกศ - ส่วนฐานมีความยาว 1.70 เมตร ความกว้าง 1.40 เมตร

ขนาดของเมรุลูกหีบ - ส่วนฐานมีความยาว 2.70 เมตร ความกว้าง 1.40 เมตร

กาบกล้วยที่คัดเลือกไว้แล้วมีขนาดความกว้างเท่ากัน สีใกล้เคียงกันจะนำไปวางซ้อนอย่างเดียวกัน และช่างจะจัดกาบกล้วยออกเป็นชุดๆ โดยใช้ตอกหรือเข็มแทงรวมกันไว้ วางแยกไว้ต่างหากเพื่อหยิบใช้ได้สะดวก

การแทงหยวก

ส่วนประกอบของการแทงหยวกและลายแทงหยวก

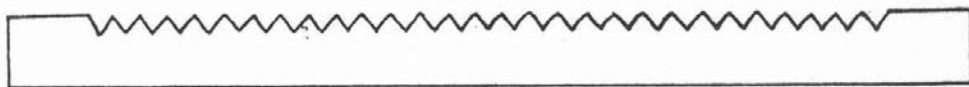
ส่วนประกอบของการแทงหยวกมี 2 ส่วน คือ

1. ส่วนหน้ากระดาน คือส่วนประกอบที่อยู่ในแนวนอน มีอยู่หลายชั้น ขึ้นอยู่กับการออกแบบ ประกอบด้วย

ลายหน้ากระดาน คือส่วนที่เป็นลายอยู่ตรงกลาง ซึ่งจะมีจุดเด่นเป็นพิเศษ ช่างที่มีฝีมือจะประดิษฐ์ลายหน้ากระดานให้วิจิตรพิสดารเพื่ออวดฝีมือ ลายหน้ากระดานที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ได้แก่ ลายรักร้อยประเภทต่างๆ ลายกำมปู ลายเครือเถา ลายกนกเปลว เป็นต้น ลายหน้ากระดานเป็นลายที่ทำยากที่สุด ต้องใช้ช่างฝีมือที่มีความชำนาญ

ลายกระจัง คือส่วนที่ตกแต่งด้านข้างของลายหน้ากระดาน มีหลายแบบ ได้แก่ กระจังฟันปลา ลายฟันหนึ่ง ลายฟันสาม ลายฟันห้า กระจังหู และ กระจังรวน เป็นต้น

กระจังฟันปลา หรือลายฟันหนึ่ง ใช้สำหรับนำไปประกอบส่วนในสุดของส่วนฐาน หรือส่วนเสา มีหยักเล็กๆหยักเดียวตลอดแผง ขนาดของฟันประมาณ 2 เซนติเมตร เท่ากันทุกซี่ ต้องให้เป็นเส้นตรงเดียวกัน และต้องทำให้ทั้ง 2 ด้านเท่ากัน เพราะเมื่อแทงลายแล้วสามารถแยกออกใช้ได้ 2 ชั้น

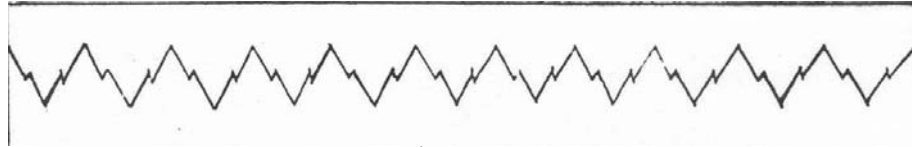

ลายฟันหนึ่ง

ลายฟันหนึ่ง 2 ชั้น ที่ยังไม่ได้แยกจากกัน

กระจังตาอ้อยหรือลายฟันสาม ใช้สำหรับประกอบที่ส่วนฐาน
 ชั้นล่างและฐานชั้นบนของเมรุ มีหยักด้านข้างข้างละ 1 หยัก รวมเป็น 3 หยัก มีขนาดความ
 กว้างประมาณ 8 เซนติเมตร สูงประมาณ 7 เซนติเมตร การแทงหยวกต้องให้ลายทั้ง 2 ซีก
 เท่ากันเพราะเมื่อนำมาแยกก็จะได้งาน 2 ชิ้น

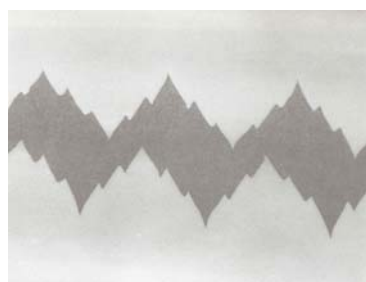

ลายกระจังฟันสาม 2 ชิ้น ยังไม่ได้แยกจากกัน

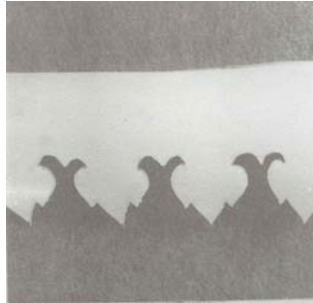
ลายกระจังฟันหนึ่งและลายฟันสามเมื่อนำมาแยกชิ้นและซ้อนกัน

กระจังตาอ้อย หรือลายฟันห้า เป็นลวดลายที่ใช้ประกอบใน
 ส่วนฐานเช่นเดียวกับลายฟันสาม มี 5 หยัก มีขนาดใหญ่กว่าลายฟันสามเล็กน้อย ส่วนกว้าง
 ประมาณ 9 เซนติเมตร สูงประมาณ 8 เซนติเมตร เนื่องจากมีถึง 5 หยัก ทำให้หยักด้านซ้าย
 และด้านขวามีขนาดไม่เท่ากัน และด้วยเหตุที่มีขนาดใหญ่จึงต้องมีการแรลลายเพื่อให้สวยงาม
 ยิ่งขึ้น

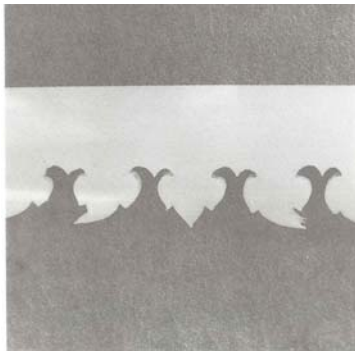

ลายกระจังฟันห้า
 ส่วนที่เป็นสีขาวคือหยวกที่แทงเป็นลายฟันปลาแล้ว
 2 ชิ้น แยกจากกัน

ลายกระจังที่ใช้เป็นส่วนประกอบของ รัตเกล้า คือส่วนที่เป็นหลังคา ของเชิงตะกอน หรือส่วนฐาน เป็นลายกระจังที่มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น เพื่อให้ต่างจากส่วนฐาน และมีความวิจิตรบรรจงมากขึ้น ได้แก่ ลายกระจังหู กระจังรวน และ กระจังใบเทศ เป็นต้น

ลายกระจังหู

ลายกระจังรวน

หยวกที่ประกอบเสร็จแล้ว แถวล่างเป็น ลายกระจังรวนและกระจังหู

แถวกกลางเป็น ลายหน้ากระดาน ที่วางบนลายฟันหนึ่ง

แถวบบนเป็นลายฟันสามวางซ้อนกันบนฐานลายฟันหนึ่ง โดยมี คิ้ว หรือชิ้นหยวกเป็นเส้นที่อยู่ตรงกลาง

แยกส่วนที่เป็นลายหน้ากระดานและลายกระจังออกจากกัน

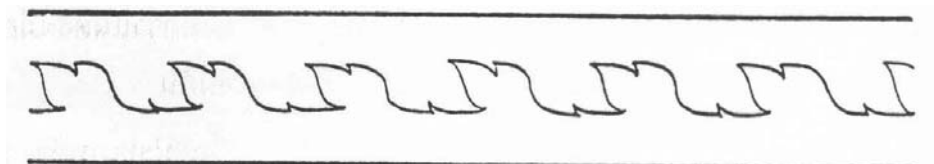
2. เสา คือส่วนที่เป็นแนวตั้งขององค์ประกอบในการแทงหยวก มีส่วนประกอบดังนี้

ลายเสา เป็นลายที่อยู่ตรงกลางเสา เป็นลายที่มีความสำคัญเนื่องจากทำยาก เช่นเดียวกับลายหน้ากระดาน จะมีการออกแบบลวดลายแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการอวดฝีมือกัน ได้แก่ ลายกนกเปลว ลายเครือเถาต่างๆ ลายดอกไม้ ลายสัตว์ เป็นต้น

ลายเสารูปกนก

ลายน่องสิงห์หรือลายแข้งสิงห์ ใช้สำหรับตกแต่งด้านข้างของลายเสา มีรูปร่างหยักสวยงาม การแทงหยวกลายน่องสิงห์ต้องให้ทั้ง 2 ด้านเท่ากัน เมื่อทำเสร็จจะได้ผลงาน 2 ชั้น

ลายน่องสิงห์ 2 ชั้นที่ยังไม่แยกจากกัน

ส่วนประกอบของเสา ส่วนกลางเป็นลายเสา
ด้านข้าง 2 ด้านเป็นลายน่องสิงห์และลายฟืนปลา

ลวดหรือคิ้ว เป็นชั้นหยวกตรงๆที่อยู่ตรงกลาง ใช้แยกลาย
ฟืนปลาของส่วนลายเสาและลายน่องสิงห์

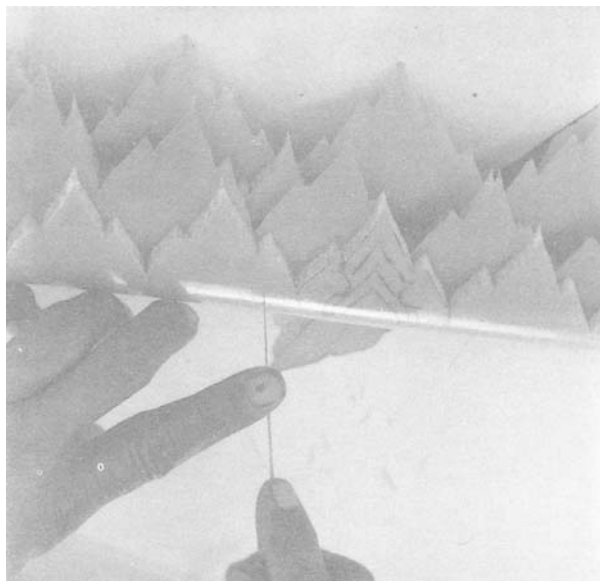
แผงเสาประกอบด้วย ลายเสา อยู่ตรงกลาง เป็นลายกนกเปลว
ด้านข้าง 2 ด้านเป็น ลายน่องสิงห์
โดยมีลายฟืนปลาและคิ้วแยกส่วนลายออกจากกัน

การตกแต่งหยวกด้วยการแรลายและการย้อมสี

การแรลาย หยวกที่แทงลายเสร็จแล้ว ก็จะมีการตัดเส้นลายเพื่อให้เห็นเด่นชัดขึ้น เรียกว่า การแรลาย ทั้งนี้เพราะการแทงหยวกนั้นทำได้แต่โครงร่างหยาบๆ ของตัวลายเท่านั้น ไม่สามารถลงรายละเอียดได้ เนื่องจากจะทำให้ตัวลายขาดจากกัน วิธีการแรกก็คือการใช้ปลายมีดแรลายกรีดลงบนผิวของหยวกเบาๆ พอเป็นรอยเพื่อให้ติดสีที่ย้อม ในการกรีดรอยจะต้องใช้นิ้วชี้ประคองใบมีดให้เลื่อนไปในทิศทางที่ต้องการ

การแรลายในแบบต่างๆ

การย้อมสี หลังจากแทงลายเสร็จแล้วจะมีการย้อมสีหรือระบายสีเพื่อให้มองเห็นตัวลายชัดเจน และเกิดความสวยงาม มีการระบายสีตามลวดลายบนหยวกนั้นโดยใช้ แปรง พู่กัน หรือวัสดุที่คล้ายแปรง ชุบสี ทาให้ซึมเข้าไปในรอยที่แหว่ง ในการระบายสีหยวกที่แทงลายสองซีกที่เหมือนกัน เช่น ลายฟันหนึ่ง ลายฟันสาม และลายฟันห้า ต้องระบาย สลับกันเพื่อเวลาแยกออกจากกันแล้วจะได้สีของลาย 2 สีในคราวเดียวกัน เมื่อระบายสีเสร็จ แล้ว ช่างแทงหยวกจะใช้ผ้าชุบน้ำลูบไปบนลายเพื่อให้สีซึมเข้าไปในเนื้อหยวก แต่ในปัจจุบัน บางครั้งช่างนิยมใช้ปากกาเคมีหัวสักหลาดวาดลายแทนเพื่อความรวดเร็วและทำให้หยวกอยู่ทน ไม่เหี่ยวยาง

การลงสีลายแทงหยวก

การลงสีเขียนลายที่แทงหยวกแล้ว

ใช้น้ำลูบบนลายที่ลงสีแล้ว

การประกอบหยวก

การประกอบชิ้นส่วนหยวกคือ การนำหยวกที่แทงลายแล้วมาประกอบเข้าด้วยกัน เป็นส่วนต่างๆสำหรับตกแต่งเชิงตะกอน ได้แก่ ส่วนฐาน เรือนไฟ ส่วนเสา และ ส่วนรัดเกล้า เป็นต้น

การวางลายหน้ากระดาษ หรือ ลายเสาบนพื้นกระดาษสีโดยนำกากกล้วยที่เป็นพื้น
ลูปน้ำให้เปียกชุ่มแล้ววางกระดาษสีทาบลงตลอดความยาวของหยวก แล้วลูบกระดาษให้เรียบ
กระดาษจะกระชับติดแน่นบนผิวของหยวก หลังจากนั้น จึงนำหยวกที่แทงเป็นลายพื้นหนึ่ง
ลายพื้นสาม ลายพื้นห้า มาจัดเรียงในลักษณะที่ต้องการ เป็นที่น่าสังเกตว่าจะมีหยวก
ที่เป็นเส้นตรงอยู่ตรงกลางระหว่างลายพื้นหนึ่งซึ่งแยกส่วนลายหน้ากระดาษกับลายกระจัง หรือ
ลายเสากับลายนองสิงห์ เรียกว่า ลวดหรือคิ้ว เป็นการแบ่งลายให้เป็นสัดส่วน ทำให้มองดูงดงาม
ยิ่งขึ้น เมื่อจัดเรียงหยวกได้ที่แล้วจึงใช้ จักตอก ที่ทำจากผิวไม้ไผ่ร้อยทะลุตลอดความกว้างของ
หยวก เพื่อให้สามารถยึดหยวกทั้งชุดเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น

ช่างกำลังประกอบแผงหยวกเข้าด้วยกัน

แผงหอกที่ประกอบเสร็จแล้ว

การประกอบเชิงตะกอน

ลักษณะของเชิงตะกอนจะมี 2 แบบ คือ

1. แบบวางลูกโกศ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัส ส่วนฐานกว้างประมาณ 1.22 เมตร ยาวประมาณ 1.55 เมตร สูงจากพื้นประมาณ 23 เซนติเมตร ส่วนที่เป็นเรือนไฟยาวประมาณ 1.15 เมตร กว้างประมาณ 80 เซนติเมตร สูงจากพื้นประมาณ 90 เซนติเมตร

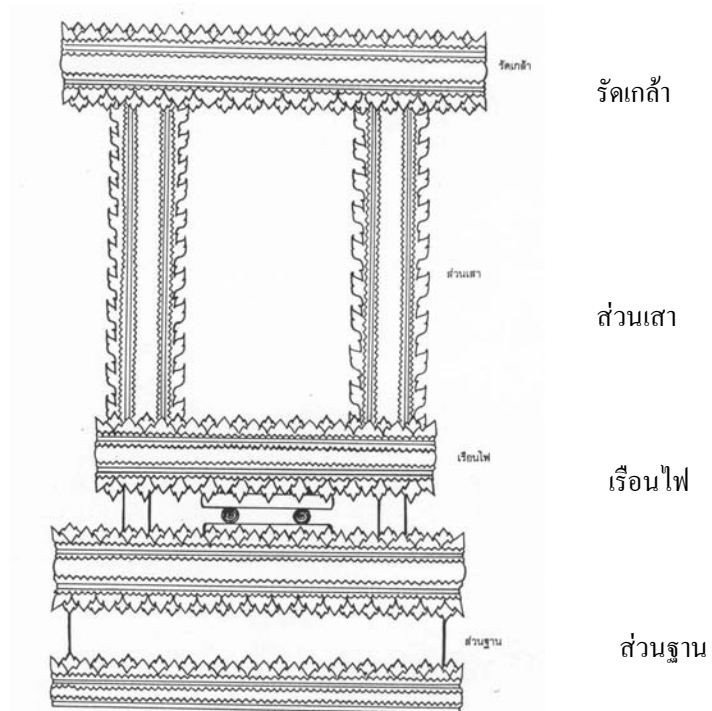
2. แบบวางลูกหีบ มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนฐานกว้างประมาณ 1.20 เมตร ยาวประมาณ 2.25 เมตร สูงจากพื้นประมาณ 23 เซนติเมตร ส่วนที่เป็นเรือนไฟกว้างประมาณ 80 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1.85 เซนติเมตร สูงจากพื้นประมาณ 90 เซนติเมตร

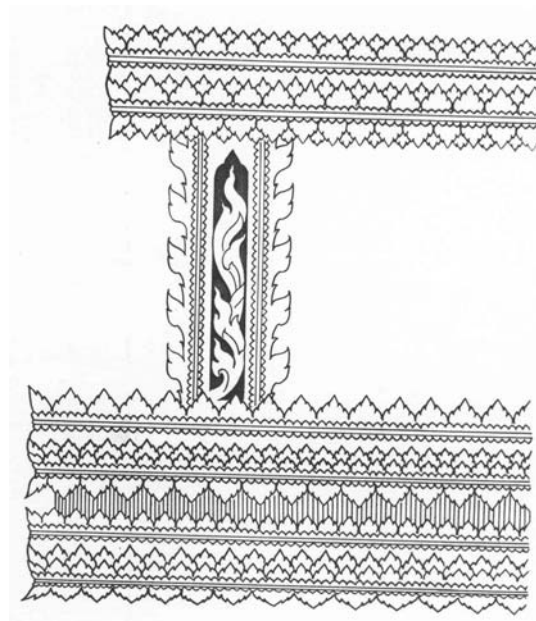
เชิงตะกอนนี้ทำด้วยโครงไม้จริง ปิดด้านข้าง 4 ด้านด้วยไม้อัดทาสีดำ โดยประดับหยวกเป็น 3 ชั้น ติดกับกรอบไม้ที่ยื่นออกมารอบเชิงตะกอน และมีเสาที่มุมทั้ง 4 ด้าน

การตกแต่งเชิงตะกอนด้วยหยวก

เมื่อจัดหยวกที่แทงลายเป็นแผงชุดแล้ว จึงนำมาติดตั้งเข้ากับโครงของเชิงตะกอน รูปแบบของการประกอบหยวกบนเชิงตะกอนมีต่าง ๆ กันแล้วแต่การออกแบบของช่าง

เชิงตะกอนประกอบหยวกชนิดเสาสูง มีส่วนที่เป็นเรือนไฟและรั้วเกล้า

เชิงตะกอนประกอบหยวกชนิดไม่มีเสาสูง

การตกแต่งแผงหยวกบนเชิงตะกอน

ช่างกำลังประกอบหยวกบนเมรุ

เชิงตะกอนที่ประกอบหvakเสร็จแล้ว มีส่วนฐาน และเรือนไฟ มีเสา 4 ค้าน
ยังไม่ได้ตกแต่งส่วนที่เป็น ค่องอุณ

การเตรียมเครื่องสดและการประดับตกแต่งล่องถุน

เครื่องสดและการแทงหยวกนั้นเป็นงานศิลปะที่ใช้ฝีมือประหวัดประชันกันมาก ทำกันอย่างหามรุ่งหามค่ำกันทีเดียว ถือเป็นงานมีหน้ามีตา จะมีแต่งงานใหญ่ๆ เช่นงานของ พระสงฆ์ที่มีคนนับถือมากๆ ในสมัยโบราณ การแทงหยวกไม่มีการแกะสลักเครื่องสด ใช้หยวกกล้วยแต่งทั้งหมด ต่อมาจึงมีการประยุกต์โดยการเพิ่มเครื่องสด ซึ่งแกะสลักจากผักผลไม้ เรียกว่า การแทงหยวกประกอบเครื่องสด ผักผลไม้ที่นิยมใช้ ได้แก่ ฟักทอง หัวแครอท เผือก มันเทศ มะละกอ มันแกว เป็นต้น นำมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ เครื่องอุปโภคบริโภค สัตว์และตัวละครในวรรณคดี โดยจะเน้นเนื้อหาเป็นชุดหรือเป็นเรื่อง ประดับตกแต่งล่องถุนของ เชิงตะกอนทั้ง 4 ด้าน เช่น ด้านที่ 1 เป็นเรื่องราวทางวรรณคดีอย่างรามเกียรติ์ พระอภัยมณี ด้านที่ 2 ทำเป็นชุดเครื่องควาหวาน ด้านที่ 3 ทำเป็นสัตว์สี่เท้า สองเท้า โดยเฉพาะตัวนก ด้านที่ 4 ทำเป็นสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา หรือพลิกแพลงสร้างรูปอื่นๆ เป็นการอวดฝีมือช่าง

แกะสลักฟักทอง เป็นตัวพญานาค

แกะสลักดอกไม้ประกอบหยวก

ดอกกุหลาบแกะสลักจากมะละกอขี้อมสี

น้อยหน้าแกะสลักจากผลฝรั่ง

ชุดเครื่องครัวสำหรับแต่งล่องถนน
ครกทำจากฟักทอง
สากทำจากหัวมันเทศทาสีเทา

ช่างกำลังประกอบเครื่องสดที่ล่องถนนเมรุ

ส่องถุนเมรุ

บริเวณที่อยู่ใต้เรือนไฟ เรียกว่า ส่องถุน มี 4 ด้าน ใช้ประดับด้วยภาพเขียน หรือใช้เครื่องสด ได้แก่ ผัก ผลไม้ที่แกะสลักและจัดอย่างงดงามเป็น 4 ชุด ไม่ซ้ำกัน

ผลงานแทงหยวกของช่างเพชรบุรี

ผลงานการแทงหยวกของช่างเพชรบุรี นำโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิถวายเป็นงานออกพระเมรุ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ ปะรำพิธี ท้องสนามหลวง

ผลงานแทงหยวกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่น้້อม แจ่งฉายา ณ เมรุ วัดเพ็รียง
อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 20 มีนาคม 2544

ผลงานแทงหยวกในงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่เก็บ พงษ์เสวต
ณ เมรุวัดคงคารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี วันที่ 3 ธันวาคม 2548

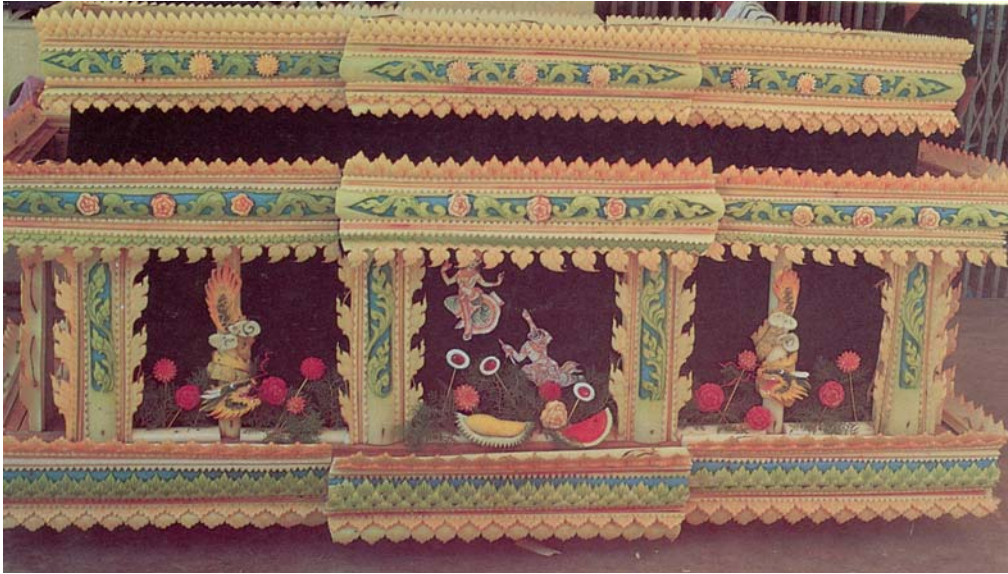

ผลงานการแทงหยวกงานพระราชทานเพลิงศพพระธรรมรัตนดิลก วัดมหาธาตุวรวิหาร
อดีตเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี ปีเกิดเป็นปีเถาะจึงใช้รูปกระต่ายแต่งล่องนุเมรุ

ผลงานแทงหยวกงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมซอน พวงมาลัย ณ วัดบันไดทอง
มีภาพนั่งตะลุงติดที่ล่องถนนเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชายชนม์ที่มีความสนใจและอนุรักษ์หนังตะลุงเมืองเพชร

การประดับหยวกบนเชิงตะกอนแบบลูกหีบ จะมีลักษณะขาวเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ผลงานแทงหยวกของครูหอม วงศ์ทองดีและบุตร

การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแทงหยวก

ศิลปะการแทงหยวกเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ยุคสมัยเปลี่ยนไป ปัจจุบัน ความนิยมลดน้อยลงจนบางแห่งอาจจะไม่มีผู้รู้จักศิลปะแขนงนี้ เนื่องจากขาดการสืบทอด งานที่เคยตกแต่งด้วยหยวกก็เปลี่ยนเป็นใช้วัสดุถาวรและมีความสะดวกสบายแทน เช่น ในการเผาศพ ปัจจุบันก็มีเตาเผาที่ถาวร ไม่ต้องสร้างเมรุชั่วคราวอีกต่อไป การแต่งเมรุด้วยหยวกจึงหมดความจำเป็น

สำหรับจังหวัดเพชรบุรี มีกลุ่มช่างแทงหยวกซึ่งนำโดยอาจารย์ประสม สุสุทธิ และคณะได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวกของเพชรบุรีริ้งงานภายในจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียง นอกจากการสืบทอดความรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัวจนสามารถทำงานร่วมกันได้แล้ว อาจารย์ประสม สุสุทธิ และคณะยังได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการแทงหยวกให้แก่เยาวชนจากสถานศึกษาต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรีอีกด้วย อีกทั้งยังได้ร่วมมือกับหน่วยราชการในจังหวัดเพชรบุรีเผยแพร่ความรู้ในโอกาสต่างๆ ได้แก่ งานพระนครคีรี ซึ่งเป็นงานประจำปีของจังหวัดเพชรบุรี จะมีช่างมาสาธิตการแทงหยวกทุกวันตลอดงาน นอกจากนี้ อาจารย์ประสม สุสุทธิ ยังได้เป็นกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและศาสนาจังหวัดเพชรบุรี เป็นอาจารย์พิเศษของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี จัดทำตำราลายไทยสำหรับการแทงหยวก 2 เล่ม สำหรับสอนนักเรียน

อาจารย์ประสม สุสุทธิ กำลังสอนการแทงหยวกแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีก็มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปะการแทงหยวก โดยมีโครงการจำหลักหยวกสีบสาย จำหลักลายสีบตำนาน ซึ่งเป็นโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่ ผศ. สุนันท์ นิลพงษ์ และคณะได้รับทุนจากสื่อพื้นบ้านสารสุข (สพส.) ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักกองทุนส่งเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.) ทั้งนี้ ผู้ที่ร่วมโครงการได้แก่ กลุ่มเยาวชนคนรักเมืองเพชร ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาโปรแกรมศิลปกรรม โปรแกรมภาษาไทย คิษย์เก่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และเยาวชนจากภายนอกมหาวิทยาลัย โดยทุกคนจะได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาการแทงหยวกจากอาจารย์ประสม สุสุทธิ และคณะ โครงการนี้มีจุดประสงค์ที่จะสืบสานภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าของคนรุ่นเก่า บ่มเพาะต่อยอดไปสู่คนรุ่นใหม่ นอกจากนี้จะให้รู้ขั้นตอนธรรมเนียมของการแทงหยวกประกอบเครื่องสดที่ใช้ในงานศพแล้ว ยังสามารถปรับประยุกต์ไปใช้ในเรื่องอื่นๆ ในวิถีชีวิตประจำวันได้อีกหลายโอกาส ได้แก่ โคมไฟ ตะเกียง กระจกลอย แจกัน โคมแขวน และอื่นๆ เพื่อประดับในงานมงคล

กลุ่มอนุรักษ์การแทงหยวกนี้ได้นำเสนอผลงานและเผยแพร่ในงานต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ งานร้อยเคียวเกี่ยวรวงชาวนาวิชาการของกลุ่มฟื้นฟูเกษตรกรรม งานปิดทองฝังลูกนิมิตที่วัดเพ็ญรง งานร้อยดวงใจวิถีไทยคนเพชรของสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

การแทงหยวกที่นำมาประยุกต์ใช้ในโอกาสต่าง ๆ

พวงมาลาถวายบังคมในวันปืยมหาราชของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี

ผลงานการแทงหยวกของนักศึกษาและเยาวชนเพชรบุรี

โคมไฟแบบต่างๆที่ทำจากหยวก

โคมไฟแบบต่างๆที่ทำจากหยวก

เชิงเทียนแต่งด้วยหยา

โคมแขวนห้อยอุบะประดับหยา

กระถางประดิษฐ์แต่งด้วยหยวก

บรรณานุกรม

การแทงหยวก. 2549. [http : //www.bmp.ac.th/ThaiWisdom/Yuak/index.html](http://www.bmp.ac.th/ThaiWisdom/Yuak/index.html)

ธิดาภรณ์ และวิลาวัลย์. “ ศิลปะการแทงหยวกพื้นบ้าน ” **งานฝีมือ**. 5, 59 (พ.ศ.2536)

46 – 51

ประสม สุสุทธิ. สัมภาษณ์. 21 สิงหาคม 2547

ป.มหาพันธ์. **ศิลปะการฉลุสลักหยวก**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2540

เลี่ยม เครือนาค. สัมภาษณ์. 2 ธันวาคม 2548

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. **ประสม สุสุทธิ**, ภาพถ่าย 1 ภาพ

สุนันท์ นิลพงษ์. “ จำหลักหยวกสืบสาย จำหลักลายสืบทำนาน ” **เพชรภูมิ**. 24, 588

(1 ก.พ.48) 9

สุนันท์ นิลพงษ์. “ หน่อเนื้อที่จีรัง ” **เพชรภูมิ**. 26, 613 (16 ก.พ.49) 9

แสงอรุณ เชื้อวงศ์บุญ. **การแกะสลักผักและผลไม้ เล่มที่ 1**. ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม.

กรุงเทพฯ : ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ คณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบัน
ราชภัฏสวนดุสิต, ม.ป.ป.

หอม วงศ์ทองดี, สัมภาษณ์. 15 กรกฎาคม 2549

อนุภาค ชัยชนะดารา. “ จำหลักหยวกเมืองเพชรบุรี รวมพลังเยาวชนสานวัฒนธรรม ” **มติชน**

28, 9846 (23 มิ.ย.48) 34

อำไพ อินฟ้าแสง และอาภรณ์ อินฟ้าแสง. **ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายพิน อินฟ้าแสง**

28 เม.ย. 2517. กรุงเทพฯ : จุฑารัตน์การพิมพ์, 2517